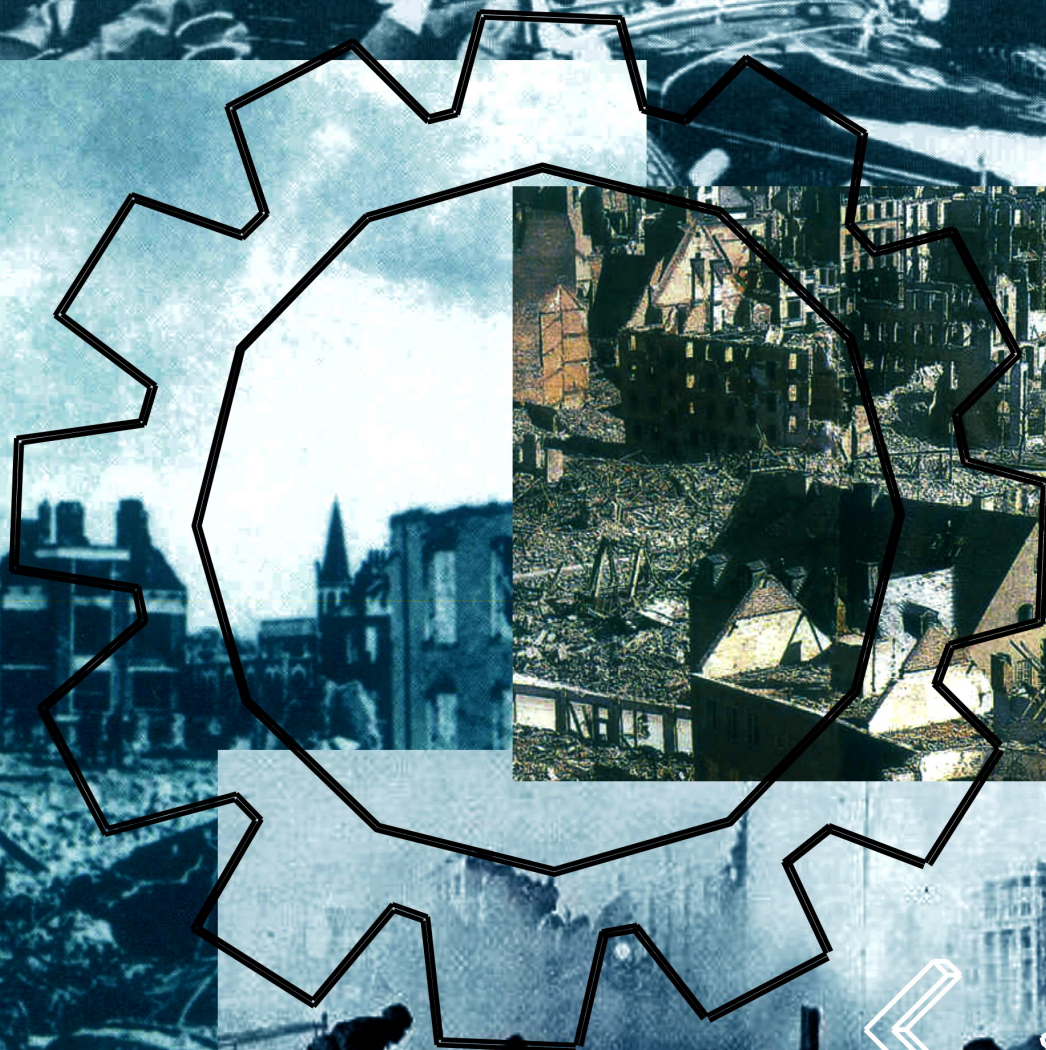

A POKOL KAZEMATTJA

KALMÁR JÁNOS

Publio kiadó

A pokol kazemattja

Kalmár János

2014

Publio kiadó

Minden jog fenntartva

Néhány szó a Waldmann-kéziratról

Mindenek előtt — megelőzendő, hogy mások munkáját magáénak valló plagizálónak bélyegezzenek — tudatom kedves Olvasóval, hogy amit most a kezében tart, nem az én művem. Ez egy — amúgy elkallódásra, jobb esetben holmi helyi levéltárban porosodásra ítélt kézirat, amelyet a II. világháború egyik (kevés) túlélője élete végén vetett papírra. Hogy ez az akkurátusan, A4-es ívekre Arial 12-es karakterekkel rögzített szöveg mi módon került a birtokomba, erről akarok most néhány szót ejteni. Amúgy az *Emlékezések* írója mindent megtett azért, hogy rám csak a szöveghű fordítás-magyarítás és néhány lényegtelen, a szövegszerkesztésnél elkerülhetetlen átírás háruljon. Már maga ez is számomra egy nehéz feladatnak bizonyult, többek között az eredeti szöveg a mai némettől merőben eltérő stílusa miatt. Úton-útfélen a háború előtti és alatti írások mondatfűzése, egyes, számunkra érthetetlen szövegblokkok köszönnek vissza e hetven oldalas, mondhatni lőpor- és omladékszagú elbeszélésből. Ebből eredően, s azért is, mert 2005. körül egy ilyen visszaemlékezés megjelentetéséért könnyen megkaphatta az ember a "neonáci" dehonesztáló minősítést, nem siettem a kézirat publikálásával. Most is csak azért teszem, mert az írójához hasonlóan én is abba a korosztályba tartozom, amely átélte ezeket az éveket és képes megértetni a nálamnál fiatalabb olvasókkal, hogy a rideg

történelem mögött az akkori embereket milyen egymásnak ellentmondó érzelmek és ösztönök vezérelték, a túlélésre vagy a biztos halálba.

A Waldmann név családjunk világháborús éveire, viszontagságaira emlékeztet. Jómagam nyolc éves voltam, amikor rövid váci és mosonmagyaróvári tartózkodást követően 1945. január első napjaiban megérkeztünk Krumbauba, a jelenlegi Český Krumlovba. Édesapám, aki 1940-44. között a Bányáigazgatóság Gép- és Építészeti Osztályának a vezetője volt, eredményesen hozzájárult a nagybányai nemes- és színesfém-bányászat újraindításához. Tette ezt az ügy iránti személyes kötődésén kívül német nyelvtudása és külhoni kapcsolatai révén, többek között a svájci Sultzer és a németországi AEG mérnökeivel. Így hát 1944. őszén, amikor nyilván való volt, hogy az oroszok napokon belül a nyakunkon lesznek, édesapámat bízták meg a stratégiai fontosságú felszerelések és anyagok, közöttük hat tonna színezüst kimenekítésében, előbb Csepelre, aztán onnan Mosonmagyaróvárra és végül a *Reich* biztonságosnak tűnő dél-sziléziai városába.

Így kerültünk mi, a vesztes háború áttelepítettjei, vagy inkább menekültjei ebbe az eddig még érintetlen, de ugyancsak túlzásúfolt városkába, jobban mondva az állomás egyik holtvágányára, ahonnan csak három hosszú nap után helyeztek át az NSV (*nazionalsozialistische Volksferlandung*) által sebtében létrehozott szállásra: a *Reichsbahn* fűtőházában. Kint mínusz tíz fok, méteres hó, benn egy izzó kőszénnel teli vastartály körül, sugarasan elhelyezkedő, kartonfalakkal elválasztott rekeszek, családonként huszonöt négyzetméter. Az illetékesek nyugtattak, elégedjünk meg azzal, ami van, merthogy mások a nyílt pályán, fűtetlen vagonokban várják, hogy sorra kerüljenek.

Négy felnőtt, öt gyermek, közöttük az alig egy éves kisöcsém, sorbaállítás a vízcsapnál, a tábori konyhánál, a budinál, mindent

elárasztó szénfüst, bolhák és poloskák — tenni kéne valamit, mert itt pusztulunk, főleg azért is, mert az állomások kitűnő célpontjai az angolszász bombázó kötelékeknek.

— Írnod kéne a Waldmannak! — ösztökélte édesapám irodalmi szinten beszélő, olvasó és főleg író feleségét, az anyai ági rokonsággal való kapcsolatfelvételre, aki, vonakodva bár, de megírta a kívánt levelet. Paul bácsinak írt, akinek a drezdai címét ismerte. Eddigi kapcsolataink ünnepnapra képeslapokra, családi események közlésére szorítkoztak, sőt még egy családlátogatásra is sor került, a magyarláposi rezidenciánkra, amelyre a *másik* Waldmann, *Onkle* Horst jött Anni nénivel. Horst bácsi katonatiszt volt, fényes csizma, feszes egyenruha, tányérsapka, fekete bőröv, sőt egy igazi pisztoly is! — csodálatos, felejthetetlen látvány egy öt éves srácnak és háborúsdit játszó barátainak.

Nos, anyám szívhez szóló, de amúgy a méltóságot nem mellőző levele eredményes volt. Néhány nap múlva átköltözhattünk az exkluzívnak számító *Hotel Rose*-ba. Tették ezt *Standartenführer* Horst Waldmann ajánlatára, aki személyesen járt el Wolfgang von Trisch volt bajtársánál, Krumau *Statdsleiterénél*, hogy *Frau Gretti, meine liebe Cousine* és népes családja ne szenvedjen hiányt még ezekben az ínséges időkben sem. Az ezredesnek arra is futotta, hogy foglalkozzon velünk, megpuszilja unokahúgát, megdicsérje bimbózó német nyelvtudásomat, és bizalmasan elbeszélgessen édesapámmal, hogy miről, azt csak ők tudják. Csizma, egyenruha, tányérsapka, pisztoly, minden a helyén volt, csak a jobb zubbony ujjja volt üresen betűrve az övbe és bal szemét kis fekete bársonykarika fedte.

Mi közünk volt nekünk, tősgyökeres magyarláposi polgároknak a híres-hírhedt *SS-Waffen* ezredeséhez, méghozzá anyai ágon? Jóval később tudtam meg, hogy az a jóságos, fehér hajú és szomorú dalokat zongorázó dédi, aki nagyanyámmal élte kilencvenegynéhány éveit a pestszentlőrinci házikóban, valójában

K.u.K. tisztfeleség és Laura von Gaffron-Schultz névre hallgat(ott). Felmenője valamikor a XIX. század elején Gavronekból németesített, amikor vitézségéért a *von* előnevet is megkapta.

A többi Gavronek (mert ott is nagy volt a család) az I. világháború előtt írta át nevét Waldmannra, azon az alapon, hogy a lengyel *gavronek* (kis *g*-vel!) faszenest, szénégetőt jelent (valószínű, hogy az olasz *carbonari* szlávos változataként) és ezek általában erdős vidékeken tevékenykednek, erdei emberek, tehát megilleti őket a Waldmann név. Köztük a drezdai Waldmann testvéreket, Horst és Paul bácsikat, a főtisztet és az órást; az utóbbi volt az *Emlékezések* szerzőjének az édesapja. Nem sokkal később kaptuk róla a gyász hírt — ő is áldozata lett, negyven ezred magával az 1945. március 13.-i terrorbombázásnak. Ott volt a neve a *Stadtsamt* hirdetőjére kiragasztott, végtelennek tűnő listán.

1946. nyarán, hazatértünk után, Magyarláposon kaptuk a következő életjelt Waldmannéktól. Anni néni, Horst bácsi özvegyeként írt anyámnak: túlélte a háborút, az internálótábort, ő is, Marleene lánya is, most lehetősége van állást kapni egy hivatalban, ezért szüksége lenne egy ajánlásra s egy angol-német űrlapot mellékelte, bizonyítandó, hogy a nevezett személyt nem terheli felelősség ilyen és olyan háborús bűncselekmények kapcsán. Kitöltöttük a rovatokat, *igen*-t vagy *nem*-et ikszelve, ahova kellett és visszaküldtük a Vöröskereszt útján a megadott címre.

A hatvanas évek végén újból jelentkeztek: Marleene Waldmann, velem egykorú biológus, aki a kölni egyetemen volt gyakornok és részese egy mérsékeltövi erdővédelmi projektnek. Mivel a hivatalos megkereséseire nem kapott választ, érdeklődött, kihez lehetne fordulni a kárpáti térségeket illetően. Földtani vonalon ismertem néhány kollégát a bukaresti Erdészeti Kutató és Tervező Intézetnél, akik átvették az ügyet és tudomáson szerint éveken át ment az együttműködés, több-kevesebb sikerrel. A hetvenes évek folyamán rendszeresen leveleztem nem-tudom-hányadik rendű

unokahúgommal, míg a Szervek le nem állítottak minden külföldre irányuló kapcsolatot (nem csak nálam). Csak '88.-ban sikerült újból megtalálnom Marleene-t, miután, nem kis kalandok árán Magyarországon telepedtem le. Többszöri meghívásának csak 2005.-ben, líbiai munkáim befejeztével tudtam eleget tenni, amikor azzal fogadott, hogy szenzáció, megkerült, hazatért az elveszettnek hitt unokaöccse. Egy társkeresőben leadott apróhirdetés vezetett nyomra, egyszer már találkoztak, Kurt bácsi nagyon szimpatikus öregúr, ki mondaná, hogy nyolcvan négy éves? És mi mindenen ment át! Gyere, Hansi, látogassuk meg a Nagy Háború hőst, a volt orosz foglyot a Karlsruhe-i Veteránok Otthonába!

Elkéstünk. Mindössze három nappal. Épp, hogy ott lehattunk a temetésén. Megilletődve kísértük utolsó útjára, az „*Ich hatt' einen Kamerade...*” akkordjait hallgatva, ismeretlen, sziklaarcú, ősz-öreg bajtársai sorfala közt a véres csaták, a halálos menetelések, az évtizedes fogság túlélőjét, akinek már nem volt ereje a szabadság megannyi kihívásait elviselni. Senki se botránkozott meg, látván, hogy koporsóját a *hajdani* zászló fedi s koszorúján a feliratot: *Meine Ehre heist Treue.*

Erényem a hűség.

Az otthon gondnoka, ismervén Marleene-t, átadta neki az elhunyt személyes tárgyait, köztük egy vaskos dossziét. Fedőlapján szép gót betűkkel: *Die Hell's Kasematte* — s alatta alcímként: *die Memorialen des letzte Kämpfer*

Az utolsó harcos visszaemlékezései.

A poznaí erőd végnapjai — és az út, amely a pokol kazemattjához vezet.

Előszó

Nevem Kurt Waldmann, rangom *Scharführer*, azaz a seregben *Feldwebel*, műszaki tisztas az SS Waffen 9. hadseregéből...

Azaz, várjunk csak! Ötven hét éven át, 1947. május 1.-étől 2004. november 2.-ig Ruszlán Maximovics Bjelogorszki voltam, s ha azt is hozzá teszem, hogy a Szovjetunió tábournoki rangot adományozott e név eredeti viselőjének, aki ebből kifolyólag a Dolnij Jenyiszej koncentrációs tábor foglya, azután pedig *nacsalnyikja* volt, s az aki a nevet örökölte, üzemvezető, az Igalkához tartozó Élelmiszeripari Tröszt vezérigazgatója, s végül a *Ruslan Foods and Drinks* tulajdonosa lett. Hogy milyen hosszú és tekervényes út vezette a drezdai órás vegytiszta náci szellemben nevelt csemetéjét a századelei orosz kismilliomosok körébe, nehéz lenne most, röviden elmondanom.

Ha karomra tetovált 3023-as sorszámot nem is, de eredeti nevemet akár el is felejtettem volna, s élném az újjgazdagok gondtalan életét oroszországi vagy külhoni rezidenciájukon. De rám jött a mehetnék. Mikor Nadezsda itt hagyott, kezdetben, meg mondom őszintén, nem is éreztem a hiányát. Igaz, sétáim akarva-nemakarva a temetőbe értek véget, ha nem másért, lássam, nem billent meg a hó nyomása alatt az öntöttvas hármaskereszt, olvasható még rajta a *Nadezsda Mihailova Bjelogorszka* ezüsstel fúttatott felirat, kihajtott-e a törpenyárfa a fejfája mellett? Nadja, Nadja, te ott, túloldalt biztos nem unatkozol, nem gyötör az álmatlanság és az egyedüllét, biztos találtál magadhoz illő barátot, barátnőt a pravoszláv szentek sokaságából.

Hetek, hónapok teltek, a régiek, akik még négy szem közt *Gaszpagyin*, netán *Tavariscs Nacsalnyik*nak szólítottak, már évek óta eltűntek, új arcok jelentek meg körülöttem, fiatalok, akik a

Sarkkör közelébe akartak egy kicsit megtollasodni, vagy ki tudja honnan elköszönt, elkotródott vagy elmenekült, lestrapált kulósok s persze a helybéli, igalkai családok, volt száműzöttek vagy lágerlakók sarjai, kemény, szibériai népség, akik úszóversenyt rendeznek a folyóban és sítúrákat a mínusz negyven fokos hóvihárban.

Végeztem a napi munkámat, saját magam irányítottam a fontosabb szállítmányokat, tíz vagon jenyiszeji lazac Marseille-be, ötvenezer köbméter fűrészárú Narwickba, új gépsor a II. részleghez, ott palackozzák a már világhírű *Yenisey* vodkát (ezüst érem a 2001.-es párizsi kiállításon)... ment a munka, mert hajtottam az embereimet s köztünk legyen szólva, becsületesen meg is fizettem őket. Esténként, inkább szórakozásból, mint a könyvelőim iránti bizalmatlanságból sorra olvastam a nap bevételeiről és kiadásairól írt jelentést, a kopejkás golyóstoll-vásárlástól a százezres nagyságrendű átutalásokig. Hát mit mondjak, kezdtek ezek a dolgok nem érdekelni, s amikor egy svéd multi felajánlotta a cégem megvásárlását, eszembe jutott... hogy is hívnak engem valójába s utána jött is a kérdés: valójában mit is keresek én itt? Léghkondicionált székház, bőrfotelek, orosz festők eredeti képei a falakon, szauna, sítúrák, vadászat... Igaz a tundra és a tajga határán meseszép naplementéket lát az ember nyáron, télen meg fejünk fölött szikrázik az északi fény... de hirtelen eszembe jutott egy szó: *Vaterland*.

A Haza.

Az enyém, nem a Jenyiszej jégtáblái között eltűnt Ruszláné, akinek hosszú éveken át a nevét viseltem, mert akkor, a lágerben, az áttivornyázott május elseje után Borisz Klimentovics Ribakov, a tábor parancsnoka, maradék vodka keresése közben meglátott a kunyhónkban s rám rivallt: Ruszlán, vodkát! — Én nem Ruszlán vagyok, hanem a Nyemec, de azért van még itt egy kis vodka! — s a kezébe nyomtam a kisebbik palackot a vastartalékból.

— Hol van Ruszlán? — kérdezte, miután nagyot húzott a palackból. — Ja, tudom, mért nem mondtad, hogy elnyelte a jégzajlás? — Nagyot csulkott, majd folytatta: —Kár. kár érte. Rendes fickó volt. Többször is ki kellett volna nyírnom, de én nem... *Polkivnyik* Bjelogorszki, *Gaszpagyi pamiluj!* ... Na, most te leszel helyette, Te leszel a *nacsalnyik*. Proszit, Ruszlán!

Az én valódi hazám Németország. Nem Igalka, nem Szibéria, s főleg nem Oroszország.

A Haza szó életemben sokféleképpen hangzott. Anyámnak, akivel gyermekkoromban esténként együtt imádkoztam, a Haza egy személy volt, egy hozzánk közeli lényt jelentett, akit szeretni tudtunk, akár egy szülőt vagy egy testvért. "...és segítsd hazánkat, hogy dicsőségben, tiszteletben és becsületben élhessen a népek nagy családjában, ámen." Az iskolában, a Haza szó hallatán önkéntelen kihúztuk a kezünket a zsebünkből és kiegyenesedtünk, mintegy kifejezve, hogy ennek a nagy közösségnek mi is részesei vagyunk. Ez az érzés fokozódott a végletekig ott, a technikumban. és az azt követő az SS tiszthelyettesi iskolában. A Hazafias Nevelés itt épp oly fontos tantárgy volt, mint az Elektromosság Alapjai és a Rejtjelezés, a sorozásnál pedig a *Führer* és a haza szolgálatára tettünk esküt. Ez volt létünk, tetteink, hűségünk végső motivációja, ez tett bennünket képessé a legnehezebb feladatok elvégzésére, a testet-lelket próbára tevő viszontagságok elviselésére és ezért voltunk képesek rebbenés nélkül szembe nézni a halállal.

Ötven nyolc év után még mindig ott rejtőzött bennem ez a mágikus érzés. Ott parázslott énem mélyén, vastag hamuréteg alatt... s csak egy alkalomra várt, hogy újra lángra lobbanjon.

S íme itt az alkalom.

Egy aláírás az ügyvédek által gondosan és szakszerűen megfogalmazott adásvételi szerződésen — s újra szabad vagyok, mehetek haza.

No de ne siessük el a dolgot. Előbb, ugyebár vissza kell honosítsam magam. Aztán jön a neheze: megvizsgálják mindkét oldalról, hogy nem e voltam részese a háború alatt és után emberiség elleni bűncselekményeknek, hol s mennyit voltam hadifogoly s főleg miért nem jelentkeztem eddig? Hogy kerültem az ultra-titkos hadifogoly táborból egy gulag-ba? Hónapokig, közel egy évig tartott, míg mindezek meg nem oldódtak és átvehettem a *Bundesrepublik Deutschland* útlevelét.

Íme, most itt vagyok Berlin egyik külvárosában, egy panzióban, s gondolkozom, gondolkozom, hogyan tovább? A nyugati életforma, a városok, s főleg a kereskedelmi központok élete korántsem idegen számomra; jártam én Stockholmtól Ottaváig, Tokiótól Madridig szerte a világon, még, mint szovjet állampolgár is, üzletkötésre, konferenciákra vagy csak úgy kirándulni, világot látni. De más azt a szálloda teraszáról vagy az autókár ablaka mögül látni ezeket, és megint más benne élni, nap mind nap.

Nem idegen... csak szokatlan.

Annak idején fiatal éveimben időm száz százalékát kitöltötte az iskola, a technikum és a kaszárnya — míg ki nem kerültem a harctérre. A seregen kívüli időm mindössze pár napot tett ki, majd a szabadságok óráira zsugorodott. Bejártam az akkori világ egy jókora részét, de csizmában és sok esetben rohamsisakkal a fejemen. Most eljött az ideje, annyi szép hely vár rám, hogy meglátogassam, csak a kezemet kell kinyújtanom...

De valami mégsem stimmel.

Azt tudtam, hogy drezdai családomat elsöpörte a szőnyegbombázás; a család Köln-környéki ága is valószínű, hogy nem élte túl az ostromot; Horst nagybátyám sem a hadifogságot. Próbálok visszaemlékezni távolabbi rokonokra, hajdani iskolatársakra, bajtársakra; napokon át böngészem a honlapokat, néha felbukkan egy-egy név, elérhetőség, telefon... — Ó, nem,

tévedés, mi pomerániai áttelepültek leszármazottjai vagyunk, semmi közünk a bajor Honig-okhoz... A volt bajtársak esetében a keresés egyértelmű eredményekkel zárult: Altschuller, Hans — elesett, Odera, 1945. február 6; Brechtscsneider, Rolf — tifuszban halt meg Saarbrücken, 1945. július 15; Dornkamp, Alfred — eltűnt; Erickson, Heinrich — nem tért vissza orosz fogságból... és így tovább.

Hónapok teltek el, mire meggyőződtem, hogy egyedül maradtam, nem csak a tiszthelyettesi iskola volt kiképzettjei közül, nem csak a *Sturmbann* legénységéből, de valószínű az 1921-es kontingensből is. Akikkel még találkoztam a volt katonák közül, nálamnál is idősebbnek tűnő, napi gondjaikkal, vélt vagy valós betegségeikkel foglalkozó vagy agyilag jelentős mértékben lerobbant, minden közeledést mereven elutasító úriemberek voltak. Nem, nem ismertük, nem emlékszünk, nem voltunk ott, esetleg bajtárs, hagyd ezt, tudod jól, mi bűnös nemzet vagyunk, ezek minden ősz katonában egy hitlert, egy népirtó had utolsóját látják, jobb lett volna ott maradni, Sztálingrád, Kurszk, Harkov, Szevasztopol romjai alatt...

A fiatalok? (Hozzám képest majdnem mindenki az.) Udvariasak, szolgálatkészek, de egyszerűen megközelíthetetlenek. Ha megtudják, ki vagy, az emberre úgy néznek, mint egy múzeumi exponátumra. Mintha hallanám, azt a kedves ügyintéző a Veteránok Egyesületétől, hogy meséli otthon, lelkendezve: hé, Jack, tudod ki volt ma nálunk? Egy volt hadifogoly, igen egy igazi, élő, volt *Feldwebel!* .Igen, a hajdani *Wermacht* tisztese. Nem, nem lövöldözött, csak egy belépőt jött kérni a keddi összejövételre...